

De ZelfredzaamheidsRadar draagt bij aan persoonsgerichte zorg

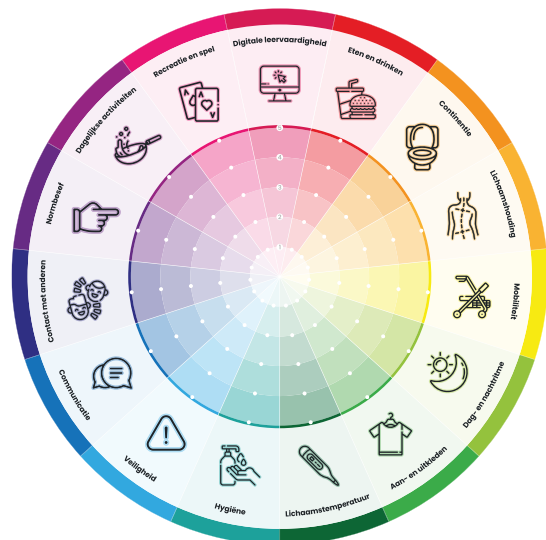
In gesprek gaan over zelfredzaamheid aan de hand van de ZelfredzaamheidsRadar kan bijdragen aan persoonsgerichte zorg en de eigen regie van cliënten vergroten. Dat blijkt uit onderzoek van het Van Kleef Instituut.

Auteur: Monique Goense, Van Kleef Instituut, 2023

De ZelfredzaamheidsRadar in het kort

Kunnen doen wat je graag wilt doen, dat is zelfredzaamheid volgens kennis- en inspiratienetwerk Van Kleef Instituut (VKI), onderzoeksbureau LOCOMotion en zorgorganisatie Laurens. LOCOMotion ontwikkelde met de ZelfredzaamheidsRadar (ZRR) een tool waarmee zorgverleners de zelfredzaamheid van cliënten kunnen meten en bespreken.

De ZRR bestaat uit 15 domeinen, zoals wassen en aankleden, eten en drinken, vrijetijdsbesteding en leervermogen. De cliënt geeft zichzelf een score van 0 tot 5 op deze domeinen, eventueel samen met de zorgverlener en/of een naaste. Hiervoor kan zowel de papieren als digitale versie van de ZRR worden gebruikt. Vervolgens bespreken zorgverlener en cliënt aan welke domeinen de cliënt wil werken en

welke oplossingen kunnen worden ingezet om de zelfredzaamheid in deze domeinen te behouden of vergroten. De doorklikmogelijkheden in de digitale radar naar hulpmiddelen en tips op de website van Scouters kunnen hierbij helpen.

Onderzoek ZelfredzaamheidsRadar (ZRR) bij Laurens Thuiszorg

Goede gespreksvaardigheden zijn belangrijk om de ZRR effectief te kunnen inzetten. Daarom werd in het project ZRR+, dat door VKI in samenwerking met LOCOmotion werd uitgevoerd bij Laurens Thuiszorg in Rotterdam, een koppeling gemaakt tussen de ZRR en het positieve gesprek. Dit gespreksmodel, gebaseerd op het gedachtegoed van Positieve Gezondheid, kenmerkt zich door goed luisteren, een open houding, open vragen stellen en de cliënt stimuleren om zoveel mogelijk zelf oplossingen te vinden. Er werden een training, een Free Learning en filmpjes ontwikkeld om zorgverleners te leren hoe ze de ZRR kunnen combineren met het positieve gesprek¹. VKI interviewde vier wijkverpleegkundigen en een verzorgende die meededen aan het project over hun ervaringen.

Persoonsgerichte benadering en meer regie bij de cliënt

De combinatie van de ZRR met het positieve gesprek lijkt zorgverleners te stimuleren om meer persoonsgericht te werken. De focus in het gesprek verschuift hierdoor van praten over ziekte en beperkingen naar wat de cliënt als echt belangrijk ervaart.

"Voorheen ging je op de zorgvraag af en keek je naar het medische deel. Nu kijk ik vooral naar hoe de cliënt dit zelf ziet en wat voor hem belangrijk is."

Zorgverleners die gebruik maken van de ZRR moedigen cliënten aan om zelf na te denken over hun situatie, de doelen die zij willen bereiken en mogelijke oplossingen. In het gesprek over de ZRR zijn volgens de zorgverleners de volgende elementen belangrijk:

- Stel open vragen die cliënten de ruimte geven om zelf te vertellen. Bijvoorbeeld: *Wat is belangrijk voor u? Waar wilt u graag mee aan de slag?*

- Luister goed naar wat de cliënt te vertellen heeft. Zorgverleners geven aan dat het belangrijk is om aanwezig te zijn bij de cliënt in het hier en nu en hem het gevoel te geven dat hij zijn verhaal mag doen.
- Maak gebruik van de ervaringskennis van cliënten. Cliënten hebben vaak al een heel leven achter de rug en allerlei oplossingen uitprobeerde. Het levert waardevolle inzichten op als je aandacht hebt voor deze ervaringen en uitvraagt welke oplossingen wel en niet werkten.
- Wees terughoudend met oordelen en adviezen. Zo worden cliënten zelf aan het denken gezet en gestimuleerd om met eigen oplossingen te komen. Dit kan een gevoel van trots geven en ervoor zorgen dat cliënten eerder geneigd zijn om de gekozen oplossingen ook daadwerkelijk in te zetten.

Door deze benadering krijgt de cliënt een actievere rol in het zorgproces. Hij bepaalt met welke domeinen en hulpmiddelen hij aan de slag wil en onderneemt waar mogelijk zelf actie. De zorgverlener ondersteunt en begeleidt de cliënt hierin. Sommige situaties vragen volgens de geïnterviewde zorgverleners wel om meer sturing. Bijvoorbeeld als cliënten moeite hebben met deze nieuwe rol, cognitieve problemen hebben, zoals dementie, of wanneer er sprake is van medische risico's.

"Ik ben niet diegene die iets aandraagt, dat doet de cliënt zelf. Dat ervaar ik als geweldig. Als je de juiste vragen stelt komen mensen zelf met oplossingen. Als mensen er zelf mee komen zijn ze trots en zullen ze in het vervolg eerder geneigd zijn zelf te zoeken naar oplossingen voor hun problemen."

¹ Voor meer informatie over het project en de ontwikkelde materialen: vankleefinstituut.nl/projecten/zelfredzaamheidsradar

Wennen aan een veranderende rolverdeling

De vijf zorgverleners geven aan dat cliënten positief reageren op het werken met de ZRR. Dit sluit volgens hen aan bij de behoefte van cliënten aan zelfstandigheid en privacy. Ook kan het volgens hen hun vertrouwen in de zorg vergroten. Toch krijgen zorgverleners ook te maken met weerstand, vooral van oudere cliënten die al langer formele zorg ontvangen en van hun naasten. Zij hebben moeite met de actieve rol die ineens van hen verwacht wordt. De zorgverleners benadrukken daarom het belang van kleine stapjes, uitleg en sturing in dit soort situaties.

"Ik heb wel gehad dat ik de radar inzette en dat de cliënt zei: "maar jij weet toch waarom je hier komt en jij bepaalt het toch?". Sommige mensen vinden dat echt wel een beetje gek."

Voor zorgverleners zelf is deze nieuwe aanpak soms ook wennen. Zij geven aan dat zij tijdens de opleiding hebben geleerd een adviserende rol aan te nemen. Het werken met de ZRR vraagt van hen dat ze cliënten meer ruimte geven om zelf beslissingen te nemen. Zij worstelen er soms mee dat deze beslissingen niet overeenkomen met hun eigen ideeën over wat goede zorg is.

"Hoe ga ik daarmee om, als iemand een andere keus maakt? Ik vind dat moeilijk, want ik denk dat soms andere dingen beter zijn. Ik moet veel reflecteren op mezelf om ook te kunnen zeggen: maar als de zorgvrager zegt iets anders nodig te hebben, waarom dan niet?"

Praktische aspecten

De geïnterviewde zorgverleners zijn positief over het visuele karakter van de ZRR. De pictogrammen zijn herkenbaar voor cliënten en het wordt in één oogopslag duidelijk op welke domeinen de cliënt uitdagingen heeft op het gebied van zelfredzaamheid. Daarnaast waarderen ze de doorklikmogelijkheden naar hulpmiddelen en tips op de website van Scouters. De zorgverleners vinden hier soms verrassende oplossingen. De directe toegang tot mogelijke oplossingen maakt de ZRR bovendien heel praktisch inzetbaar.

Hoewel de zorgverleners overwegend positief zijn, krijgen zij ook met uitdagingen te maken. Zij missen soms de digitale middelen zoals een tablet of laptop die nodig zijn om gebruik te kunnen maken van de doorklikmogelijkheden in de digitale radar. Ook kan het een uitdaging zijn om iedereen in het team mee te krijgen in de het werken met de ZRR. Sommige collega's hebben er moeite mee dat zij hun vertrouwde werkwijze moeten loslaten; anderen vinden het lastig de nieuwe werkwijze onder de knie te krijgen. Tot slot vinden zorgverleners het ingewikkeld om de ZRR in te zetten bij mensen met cognitieve problemen, zoals dementie. Hoewel niet onmogelijk vraagt dit wel om een andere aanpak: het betrekken van naasten is bij deze groep belangrijk, ook kan het nodig zijn dat de zorgverlener in deze situaties toch meer regie neemt.

Hoopvolle resultaten

Uit het onderzoek van VKI blijkt dat zorgverleners enthousiast zijn over de ZRR en het positieve gesprek. De inzet hiervan lijkt positieve effecten te hebben. In combinatie met de juiste gespreksvaardigheden stimuleert de zorgverlener met de ZRR een persoonsgerichte aanpak, met aandacht voor de wensen en behoeften van de cliënt. Hierdoor worden cliënten gemotiveerd om actief deel te nemen aan het zorgproces. Dit draagt bij aan een gelijkwaardige relatie waarin cliënten de regie hebben en zorgverleners een meer faciliterende rol vervullen.

Uit de interviews blijkt wel dat het altijd om maatwerk gaat: sommige cliënten zijn gebaat bij een meer directieve aanpak.

Het inzetten van de ZRR kan potentieel leiden tot:

- Een betere afstemming van de zorg op individuele wensen en behoeften van cliënten;
- Een vermindering van de zorgafhankelijkheid van cliënten;
- Een daling van het aantal zorgmomenten.

Of deze resultaten ook daadwerkelijk worden gerealiseerd moet blijken uit vervolgonderzoek van VKI en LOCOmotion, waarin de effecten van het werken met de ZRR verder worden onderzocht. Hierin worden ook de ervaringen van cliënten meegenomen.

Benieuwd geworden naar de ZRR?

Lees meer over ZRR+ op:

www.vankleefinstituut.nl/projecten/zelfredzaamheidsradar

COLOFON

Redactie: Monique Goense, Annemarie Klaassen,
Fenna Mossel, Elvira Nijhof (VKI)

Expert: Nico Knibbe (LOCOmotion)

Vormgeving: Mariël Lam, bno

Het Van Kleef Instituut is een kennis- en inspiratienetwerk waarin zorgorganisaties samenwerken aan de ontwikkeling, inspiratie en ondersteuning van verpleegkundigen en verzorgenden. Door samen te werken en te leren, kennis en ervaringen te delen en nieuwe tools en werkwijzen te ontwikkelen, werken we actief aan het verbeteren van de kwaliteit van zorg en het stimuleren van werkplezier.

We doen dit door praktijkgericht (actie-)onderzoek, innovatieve projecten, kleurrijke bijeenkomsten en toolontwikkeling.

Blijf op de hoogte van je vak en schrijf je in voor de maandelijkse nieuwsbrief via vankleefinstituut.nl.
Of volg ons op:

Van Kleef Instituut

Kernpartners:

ActiVite

De Zellingen

laurens

Careyn

Marente

Topaz